

права. Хотя в частном праве других государств, например Японии и Южно-Африканской Республики, вышеуказанный институт вполне «уживается» с традиционными институтами романо-германского права.

Наряду с этим мировой практике известны случаи, когда в частном и публичном праве одного государственно-правового образования «мирно соседствуют» разные правовые традиции. Так, например, в Луизиане (штате США, бывшей французской колонии) в частноправовой сфере преобладают традиции романо-германского права, а в публично-правовой – общего и статутного американского права.

В юридической литературе, как правило, выделяют три основных направления влияния глобализации на правовые системы современности. Первое из них связано с влиянием глобализации на характер взаимоотношений национальных правовых систем. Второе ассоциируется преимущественно с изменением главного направления развития англосаксонской правовой семьи. Третье связано с влиянием глобализации не столько на право как явление, сколько на его теорию и соответствующую методологию [4, с. 166].

Изучение указанных вопросов может быть предметом дальнейших исследований в данной сфере научных интересов.

Список библиографических ссылок

1. Канзафарова И. С. Гражданское и торговое право зарубежных стран. Отдельные институты : учеб. пособие. Харьков : Одиссей, 2003. 352 с.

2. Кашкин С. Ю. Интеграционное право, глобализация и современное юридическое образование // Актуальные проблемы правового развития России : материалы Всерос. науч.-практ. конф. / под ред. Ю. С. Руденко, В. И. Липунова. М. : Изд-во ЧОУВО «МУ им. С. Ю. Витте», 2016. С. 41–64.

3. Марченко М. Н. Романо-германское и англосаксонское право в правовой системе Европейского Союза: общее и особенное // Актуальные проблемы правового развития России : материалы Всерос. науч.-практ. конф. / под ред. Ю. С. Руденко, В. И. Липунова. М. : Изд-во ЧОУВО «МУ им. С. Ю. Витте», 2016. С. 65–80.

4. Хаустова М. Трансформация правовой системы Украины в условиях глобализации: общетеоретические аспекты. *Закон и жизнь*. 2014. № 8. С. 166–171.

Получено 11.04.2018

УДК 347.171:339.543:629

Олена Сергіївна Кізлова,

*завідувач кафедри цивільного та господарського права
та процесу Міжнародного гуманітарного університету,
доктор юридичних наук, професор*

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ОСОБИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Право на вибір місця проживання і свободу пересування відноситься до цивільних прав в системі конституційних прав особи і врегульоване насамперед нормами Європейської конвенції з захисту прав людини та основоположних свобод, Конституцією України.

Відповідно до ст. 33 Конституції України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Зміст свободи пересування полягає у закріпленій в Конституції України можливості фізичної особи вільно переміщатися не лише в межах окремо взятого приміщення, а й в межах міста, по всій території держави (в тому числі свого громадянства або постійного проживання), можливості виїзду за її межі та повернення у будь-який час. Належну реалізацію права громадян на вільне пересування та вибір місця проживання варто розглядати як одну з основних гарантій свободи особистості, необхідну умову її професійного, духовного та культурного розвитку. Це вимагає розробки та впровадження відповідними органами державної влади дієвих механізмів забезпечення реалізації права громадян на вільне пересування та вибір місця проживання, зокрема механізму реалізації права фізичних осіб на вибір місця проживання та місця перебування.

Певні труднощі правозастосовчого характеру дуже часто виникають у спеціалістів в галузі митного права та митного законодавства, які відповідно до повноважень і компетенції визначених законом, здійснюють функції щодо митного оформлення товарів та транспортних засобів особистого та комерційного призначення. Так, дещо проблемним виявилось питання здійснення митного оформлення транспортних засобів, що ввозяться громадянами на митну територію України для вільного обігу, пов'язане з місцем проживання або тимчасового перебування таких осіб.

Відповідно до ч. 6 ст. 247 Митного кодексу України (далі – Кодекс) місця здійснення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами, визначаються відповідно до розділу XII Кодексу. Згідно ч. 7 ст. 365 Кодексу місця здійснення митного оформлення ввезених на митну територію України громадянами товарів за товарними позиціями 8701–8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, що підлягають державній реєстрації, визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. На сьогоднішній день не прийнято відповідного підзаконного акту нормативного характеру, який би врегулював питання місця здійснення митного оформлення ввезених на митну територію України товарів громадянами.

Порядок здійснення митного оформлення транспортних засобів, у тому числі, встановлюється Правилами митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України, затверджених наказом Держмитслужби України від 17.11.2005 р. № 1118 «Про затвердження правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України». Але, цей підзаконний нормативний акт у питанні встановлення місця здійснення митного оформлення вважається недоречним у зв'язку з його протиріччям нормативним актам, які мають вищу юридичну силу. Так, норми будь-якого акту підзаконного характеру, що за своїм змістом суперечать положенням закону, в тому числі Кодексу, є недійсними (нікчемними) і спеціального скасування не потребують. Так як в даному випадку діє загальне правило юридичної сили нормативно-правових актів, а саме – закони України мають вищу юридичну силу, будь-які підзаконні нормативні акти, включаючи і нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, міністерств і відомств, мають прийматися на їх виконання і зміст їх положень не може суперечити змісту законодавчого акту.

Крім того, згідно ч. 3 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу, нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію

державної політики у сфері державної митної справи та інших центральних органів виконавчої влади, прийняті на виконання законів України з питань державної митної справи до набрання чинності цим Кодексом та нормативно-правові акти, які використовуються при застосуванні норм законів з питань державної митної справи, застосовуються в частині, що не суперечить цьому Кодексу.

По-друге, зазначені Правила митного контролю були прийняті задовго до вступу в законну силу нині діючого кодифікованого акту – Митного кодексу України, прийнятого 13.03.2012 р. за № 4495-VI, і за своїм змістом суперечать основним положенням Кодексу щодо правил ввозу та розмитнення на території України громадянами товарів за товарними позиціями 8701–8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 Цивільного кодексу України основним актом цивільного законодавства є Цивільний кодекс України (далі – ЦК України). Актами цивільного законодавства є також інші закони України, які приймаються відповідно до Конституції України та цього кодексу.

До нормативно-правових актів, які регулюють місце проживання фізичної особи також відносять:

- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р.;
- Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р. (далі – Закон № 1382-IV);
- Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» у редакції від 06.01.2018 р.;
- та інші нормативні акти.

Місце проживання має істотне значення для здійснення і захисту прав фізичної особи, забезпечення стабільності цивільних відносин, для охорони прав і законних інтересів громадян та держави, для забезпечення стійкості цивільних правовідносин. Право на місце проживання фізичної особи є комплексним особистим немайновим правом фізичної особи, до якого відносять: 1) право мати місце проживання, тобто передбачена законом можливість утримувати на певному речовому рівні житловий будинок, квартиру, інше приміщення придатне для проживання в ньому; 2) право на вільний вибір та зміну місця проживання, тобто передбачена законом можливість вільно обрати той населений пункт, де б розташувалось місце проживання, а також змінювати його у випадку необхідності.

Цивільний кодекс України визначає місцем проживання фізичної особи житловий будинок, квартиру, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово. Частиною 5 ст. 3 Закону № 1382-IV визначається місце проживання особи як житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає. Отже, ст. 29 ЦК України та ч. 5 ст. 3 Закону № 1382-IV містять тотожне визначення терміну «місце проживання». В той же час, визначення постійного місця проживання в діючому законодавстві відсутнє, як і відсутні будь-які часові критерії для визначення факту постійності.

Під місцем постійного проживання розуміється те місце, де громадянин постійно проживає. Під місцем переважного проживання розуміється місце, у якому особа перебуває більше часу, ніж в інших містах, наприклад, у зв'язку з виконанням своїх трудових обов'язків. Під тимчасовим місцем проживання розуміється місце перебування під час відпустки, відрядження та інше.

Місце проживання фізичної особи слід відрізнати від місця перебування. Під місцем перебування слід розуміти місце, де фізична особа тимчасово проживає: готель, санаторій, слідчий ізолятор, лікарня тощо.

Цивільним кодексом України вперше визначено, що фізична особа може мати кілька місць проживання. Окрім того, відповідно до ч. 6 ст. 29 ЦК України фізична особа може мати кілька місць проживання. Тобто, особа може мати постійне, переважне та тимчасове місце проживання та не обов'язково постійно знаходитись в одному місці. Вільний вибір перебування також передбачений Законом № 1382-IV. Вільний вибір місця проживання чи перебування – право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть проживати чи перебувати (ст. 3 Закону № 1382-IV). Крім того, статтею 6 цього Закону встановлюється презумпція можливості проживання особи у двох і більше місцях. Так, Законом закріплено, що у разі якщо особа проживає у двох і більше місцях, вона здійснює реєстрацію місця проживання за однією з цих адрес за власним вибором.

Крім того, місце перебування особи також не пов'язується с категорією «реєстрація» фізичної особи. Виходячи зі змісту ст. 2 Закону № 1382-IV вбачається, що реєстрація місця проживання чи місця перебування особи або її відсутність не можуть бути передумовою реалізації прав і свобод, передбачених Конституцією України, або підставою для їх обмеження. Згідно зі ст. 3 Закону, реєстрація – внесення інформації до реєстру територіальної громади, документів, до яких вносяться відомості про місце проживання/перебування особи, із зазначенням адреси житла/місця перебування із подальшим внесенням відповідної інформації до Єдиного державного демографічного реєстру в установленому Кабінетом Міністрів України порядку.

За адресою зареєстрованого місця проживання з особою ведеться офіційне листування та вручення офіційної кореспонденції. Тобто, Закон не встановлює обов'язковості здійснення інших юридично визначених дій за місцем реєстрації фізичної особи.

Крім згаданого, необхідно вказати, що у відповідності до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Відповідно до ст. 317 ЦК України власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. На зміст права власності не впливають місце проживання власника та місцезнаходження майна. Особа може здійснювати своє суб'єктивне право власності у будь який спосіб та у будь якому місці. Під здійсненням права приватної власності слід розуміти комплекс заходів (активні чи пасивні дії) власника, спрямовані на реалізацію правомочностей володіння, користування, розпорядження та інших правомочностей, які складають зміст суб'єктивного права приватної власності, з належним майном з метою задоволення законних потреб та інтересів власника.

Конституція України передбачає межі здійснення громадянами своїх прав. Так, згідно зі ст. 64, конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень можуть встановлюватися в умовах воєнного або надзвичайного стану. Але, ані Основний Закон, ані інші нормативні правові акти не встановлюють обмеження здійснення суб'єктивних прав місцем проживання або перебування особи.

Таким чином, особа, яка набула право власності, в тому числі на товари за товарними позиціями 8701–8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, у відповідності до ст. 328 ЦК України, на підставах, що не заборонені законом, зокрема з правочинів, може згідно закону, а саме ст. 365 Митного кодексу України, здійснити повноваження щодо володіння та користування зазначеним товаром, включаючи його розмитнення, в будь-якому місці на території України незалежно від місця свого постійного проживання. Тим більше, що відповідно до ст. 64 Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Одержано 14.04.2018

УДК 347.1

Олена Велеонінівна Кохановська,

професор кафедри цивільного права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент

Національної академії правових наук України

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕКОНОМІЧНУ КОНКУРЕНЦІЮ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У сучасній енциклопедичній літературі конкуренція визначається як спосіб досягнення певного соціально значущого результату на засадах суперництва, змагання [1, с. 444]. При цьому вона може розглядатися в загальносоціальному і спеціальному (економічному, юридичному) значенні.

Як загальносоціальне явище конкуренція є суперництвом, боротьбою за досягнення найвищих вигод, переваг. У свою чергу, в економічній науці конкуренція розуміється як спосіб досягнення переваг перед конкурентами (виробниками аналогічної продукції, наприклад) з метою отримання найкращого економічного результату.

В основі конкуренції лежить економічне суперництво окремих товаровиробників, які змагаються з метою найкращим чином задовольнити свої потреби і отримати високий прибуток, створюючи найбільш вигідні умови виробництва і збуту товарів. Іншими словами, економічний зміст конкуренції полягає в здатності створювати сприятливе середовище в економіці країни в цілому для найбільш ефективного виробництва і збуту товарів.

В літературі називають дві невід'ємні ознаки конкуренції як економічного явища: наявність на ринку великої кількості незалежних продавців і покупців певного виду товару та відсутність для них бар'єрів входу (виходу) на ринок [1, с. 445]. Таким чином, конкуренція виступає не тільки економічним механізмом регулювання пропорцій виробництва певного виду товарів (робіт, послуг), поліпшення їх якості, а й одним із ефективних умов функціонування ринку, наявності на ньому великої кількості незалежних виробників, покупців і продавців, виступаючи об'єктивною закономірністю товарного виробництва і властивістю ринкової економіки.

Розуміння основних форм конкурентних відносин також надає економічна наука, розрізняючи умови переходу до тих чи інших форм власності і господарювання.